

WATER (Excerpt)
by Kateryna Kalytko

[...] I've never been down there. It would be a long, dangerous, and unnecessary journey. I, a she. I distinctly remember the day when I started perceiving myself as a woman, "I, a she," instead of the usual "I, a he." But at first, I have to recall all those never-ending, unbearable days of being a man. Although, come to think of it, a boy's skin did bring me some good: it let me learn to read and write, and later to unroll old manuscripts in a town library. There, I tried to count all the attacks and sieges we had withstood, but their number turned out to be much more significant than my little head could grasp. Still, I couldn't remember a single one. My father, when we talked about it, always claimed that *I, his son*, surely had witnessed at least one, but I didn't remember anything, for it was too scary to remember. And every time, he would raise his eyes to the sky in silent gratitude either for my survival, or for my oblivion and his survival, or for everything together. He was a blacksmith. My mother was a skilled seamstress, and she was the only one who sewed my clothes, even when her eyesight started failing her. No one else would do it without raising unwanted questions. She called me her "honey-sweet son" and patted my close-cropped head and sunken swarthy cheeks. Behind my back, though, she told my father that she was afraid of my green, devilish eyes.

Upon turning ten, all boys were expected to work. It was a way to master a craft and earn a few extra coins for the family. Girls were taught sewing and embroidery, but my mother would never teach me anything like that. My parents hoped that I would work alongside my father in the smithy, but I turned out — *I, a she* — to be too weak of a boy for this. Our neighbor, a water carrier, took me on as an apprentice. He was a kind man who always considered me a frail boy and didn't overwhelm me with work. The work was honorable, even: for us, water was of the utmost value. Sometimes it rained, but the streams of life-giving moisture immediately poured downward, to the valley, and life there thrived, much to our envy. Once I told my parents — *I, a she, their son* — that it would be nice to go live down in the valley, and they immediately gave me a good dressing-down: we lived in a proud town and would never agree to trade its status as the celestial gates for some two harvests a year. So I bit my tongue — *I, a she, their son* — and worked since then without saying a word.

We only had two wells, sacred and shallow: as the old water carrier had explained to me, rainwater gathered between the layers of soil and thus sustained them. Propheying a long drought, the well water would first turn salty, and then run almost dry, and people would draw buckets half-full of sand. Even in the best of times, water from these wells was far from being as crystal-clear and good as water from the Stone Eye, which was two hours away on horseback from the Eastern Gates. That well was bottomless, hollowed out in a rock — as if the giant,

Tetiana Savchynska (Translation)
Kateryna Kalytko (Original)

strangling the serpent, left a fingerprint there — and always full of ice-cold water. We would go fetch it three times a week. The journey was grueling, our work honorable, and the water expensive. People were happy to pay for it, though, and occasionally shoved some homemade treats into my hands, or even an extra coin. But our main job was to fill human-sized barrels that were kept in a secret cave so that we would have a water supply in case of another siege. The cave also held our arsenal, and when finished with their main tasks, the children had to work there as well: to count the cannonballs, hewn out of stone, and place them in the corners, to patch tarpots, and to sharpen arrowheads and put them away in chests.

Older children didn't work with us and instead practiced swordsmanship. How eager we were to grow up!

[...]

Everyone remembered war. It was the only way to live. These memories replaced our spines and partly our air. Everyone remembered at least one war, and when children were born in a rare lull, before long, they too would see war. It usually erupted right when newborns started developing tenacious, conscious memory — life repeats itself, there's no denying it! So everyone remembered war.

There were also a lot of orphans around.

My parents — the only ones I had — were not my real parents and thought I was fortunate to be adopted as their son. It wasn't a slip of the tongue when I said: "adopted as their son." Yes, they harmed me more than a lonely childhood, starvation, malice, beggary, and sleeping in the grass without a roof over my head ever would. They had always wanted a son. And, without telling anyone that they'd taken an orphaned girl into their house, they raised me as a son.

I hardly remembered anything about my life before them. Only a dark house with ceilings so high I never even saw them. The cold was the only master of that house. Orphans lived there, countless children who were afraid of one another and cowered in the corners, crying or baring their almost animal-like teeth. I was one of them. I remember pressing my ear against the wall in the evenings and listening to a woodworm gnawing at the boards. I could spend all evening doing just that. Some children disappeared from the house, but new ones arrived instead. It seemed we did nothing else but wander through the rooms in half-darkness, some of us incessantly crying. Sometimes shadows of the town widows would appear as if sketched on the walls with thick

Tetiana Savchynska (Translation)
Kateryna Kalytko (Original)

black ink. They silently dispersed through the rooms, patted us on the head, gave us food, bathed us, mended our clothes — and then vanished again. One day my adoptive parents came, and I, too, disappeared from the dark house. No one remembered who I was there and where I came from. I, myself, wasn't quite sure what kind of animal I was, so they easily made me their son. And they gave me a name, Laleh, fitting for either a girl or a boy. All the children here had floral names. Plants didn't favor our poor soils and bitter fogs, which crawled over the mountain ridge almost every day. So adults raised us, children, instead: we also had pretty names and usually kept submissively silent.

Translated from the Ukrainian by Tetiana Savchynska

Вода (уривок)

Катерина Калитко

[...] Я ніколи не бувала внизу. Ходити туди було далеко, небезпечно і без потреби. *Не бувала*. Чітко пам'ятаю день, коли почала думати про себе «бувала», «я-вона» — замість звичного «бував». Але спершу треба пригадати всі нескінченні нестерпні дні свого буття чоловіком. Хоча, якщо подумати, хлопчача шкурка принесла мені й трохи користі: дозволила вчитися читати й писати, а згодом і розгортати старі сувої в міській бібліотеці. Там я намагалася порахувати всі штурми та облоги, які ми витримали, але їх виявилось значно більше, ніж могла вмістити моя дитяча голова. Втім, я не пам'ятала жодного. Мій батько, коли розмовляли з ним про це, завжди твердив, що я, його *син*, *мав би* застати бодай один, але не пам'ятаю, бо то було надто страшно, щоб пам'ятати. І неодмінно зводив очі у небо, мовчки дякуючи чи то за моє спасіння, чи за моє безпам'ятство і своє спасіння, чи за все вкупі. Він був ковалем. Мати була доброю кравчиною, і одяг мені завжди шила тільки вона, навіть коли стала погано бачити. Ніхто інший не зробив би цього без зайвих запитань. Вона називала мене «мій медовий синку», гладила по стриженій голові та худих смаглявих щоках, а за спиною говорила батькові, що боїться моїх бісівських зелених очей. Із десяти років усі хлопчики мали працювати. Так опановували певне ремесло та заробляли кілька зайвих мідяків на сім'ю. Дівчаток вчили шити й вишивати, але моя мати ніколи не стала б вчити мене такого. Сподівалися, що я почну працювати коло батька в кузні, але я виявилася — *виявився* — занадто слабким для цього. Мене взяв до себе в помічники наш сусіда, водовоз. Він був добрий чоловік, завжди вважав мене за кволого хлопчиська і не навантажував роботою. Робота, треба сказати, була навіть почесною: вода для нас правила за велику цінність. Дощі бували, але вся життєдайна волога негайно стікала струмками вниз, у долину, і там буяло життя — нам на заздрість. Колись я сказала — *сказав* — батькам, що добре було би спуститися жити в долину — і за цим послідував добрячий прочухан: ми жили в гордому місті і нізащо не згодні б проміняти статус піднебесних воріт на якісь там два врожаї на рік. Прикусивши язика, відтоді я працювала — *працював* — мовчки.

Ми мали тільки два колодязі, священні й неглибокі: як пояснив мені старий водовоз, вода після дощів збиралася між шарами ґрунту і живила їх. Віщуючи довгу посуху, колодязі засолювалися, а потім води залишалося на дні, люди витягували відра, до

половини наповнені піском. І навіть в найкращі часи вода з цих двох колодязів була зовсім не такою чистою і смачною, як з Кам'яного Ока, що за дві години верхи від Східних воріт. Воно було глибочезне, видовбане у породі, ніби це велет натиснув пальцем, коли душив змія, і завжди повне крижаної води. Ми рушали по неї тричі на тиждень. Дорога до колодязя була важка, робота наша — поважна, а вода — дорога. Люди, втім, радо платили за неї, ще й впихали мені в руки домашні смаколики, а коли й зайву монетку. Та головним нашим завданням було наповнювати водою діжки у людський зріст, що зберігалися в потаємній печері — аби був запас на випадок чергової облоги. У тій же печері був арсенал, і діти в час без основної роботи мали працювати ще й там: лічити й складати по кутках гарматні ядра, витесані з каменю, латати казани для смоли, гострити наконечники до стріл, наповнюючи ними скрині.

Старші діти з нами не працювали, натомість вправлялися у володінні зброєю. І як же ми теж прагнули скоріше вирости! [...]

[...]Усі пам'ятали війну. Інакше неможливо було існувати. Ці спогади замінили нам хребти і частково — повітря. Усі пам'ятали бодай якусь, а коли в рідкісному міжчассі народжувалися ті, що жодної не застали, це дуже швидко виправлялося. Зазвичай саме тоді, коли в нових дітей прорізувалася чіпка й осмислена пам'ять — а хтось іще казатиме, що в долі не буває закономірностей! Отож війну пам'ятали всі.

І ще довкола було багато сиріт.

Мої батьки — єдині, яких мала, — були несправжніми і вважали, буцімто мені дуже пощастило, коли вони мене всиновили. Я не переплутала слів, сказавши «всиновили». Так, вони зробили мені гірше, ніж могли зробити самотнє дитинство, голод, людська злість, жебракування і ночівля в траві просто неба. Вони завжди хотіли сина. І, нікому не сказавши, що прийняли у свій дім дівчинку-сирітку, виростили з мене сина.

Tetiana Savchynska (Translation)
Kateryna Kalytko (Original)

Я мало що пригадувала про життя до них. Тільки темний будинок, стелі в якому були такі високі, що я ніколи їх і не бачила. Єдиним господарем у тому домі був холод. Там жили сироти, сила-силенна дітей, які боялися одне одного і тулилися по кутках, плачучи або вишкіряючи майже звірячі ікла. Я була серед них. Пам'ятаю, вечорами притискала вухом до стіни і слухала, як шашель гризе дошку. Цілий довгий вечір могла просидіти так. Деякі діти зникали з будинку, але постійно з'являлися нові мешканці. Здається, ми тільки й робили, що тинялися у напівпітьмі по кімнатах, дехто плакав, не вгаваючи. Часом з'являлися тіні міських вдів, наче накреслені густою чорною фарбою на стінах, безгучно розходилися по кімнатах, гладили нас по головах, роздавали їжу, купали нас, латали одяг — і знову зникали. Якогось дня прийшли прийомні батьки — і я теж зникла з темного дому. Ніхто не пам'ятав, ким там була, звідки туди потрапила. Я й сама не дуже добре знала, що я таке, тож вони легко призначили мене своїм сином. Дали ім'я Лале, що ніяк не позначало статі. Усі діти тут носили квіткові імена. Рослинам не подобалися тутешні худі ґрунти та ядучі тумани, які майже щодня переповзали гірський хребет. Тому дорослі вирощували замість рослин нас, дітей — ми так само гарно звалися і здебільшого покірно мовчали.